

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszi lapja

Alapította: Ferencz Lajos

XII. évfolyam 3. (118.) szám

2008. június-július

Az antifasiszta összefogás dialektikája

Dr. Rozsnyai Ervin elnök beszámolója a Marx Károly Társaság 2008. június 14-i vezetőségi ülésén

Rohamléptek jobbra

Sok találgatásra adott alkalmat Orbán Viktor zártkörű beszéde. Az elemzők egy része hibának vélte. Pedig inkább egy jól átgondolt stratégia jól átgondolt taktikai lépése volt. Ilyen 180 fokos fordulattal nem lehet nagygyűlésen előállni. Szűk hallgatóság előtt kell beszélni róla, aztán kiszivárogtatni, szondázni a visszhangot, értelmezni, kimagyarázni, módosíthatni, ha kell. Apránként szoktatni a népséget. És ha eljön az idő, megértetni „a zemberekkel”, „a magyar emberekkel”, hogy az idegenszívú előző kormány az oka mindennek, az ő bűne, ha most mi kényszerülünk befejezni azt, amit ő elkezdett, de bevégezni nem tudott, mert eredményesen megakadályoztuk benne, gyalázatos gaztettnek minősítve akkoriban azt, amit most mi magunk viszünk végbe. Miközben ők most minket kárhoztatnak ugyanazért, amit nagy történelmi cselekedetnek tüntettek fel mindaddig, amíg ők szerették volna megtenni. Hiába, nincs szebb az elvi politikánál.

O. V. stratégiája a kormányhatalom megszerzésére irányul, és két jól megkülönböztethető szakaszra oszlik. A bevezető szakasz célja a kormány megbénítása volt, fő eszköze a szociális demagógia. Ez a szakasz a népszavazással zárult: a Fidesz áttörte a kormány jócskán felpuhított állásait, szétrobbantotta a koalíciót, felgyorsította az MSZP bázisának bomlását. (Amit maga a kormányfő is derekasan előmozdított azzal, hogy a jobboldal megnyerésének tárgya reményében látványosan belerúgott a Kádár-nosztalgias baloldalba, kiiktatta a magyar történelemből az „átkos” negyven évet, felmagasztalta Nagy Imrét és Bethlen Istvánt. Micsoda öntelt, apolitikus ügyefogyottság!) A kormány kénytelen volt felhagyni az ún. „reformokkal”, működése már csak siralmas vergődés. A Fidesz diadalmenete mögött szépen gyarapodó létszámmal vonulnak a „gárdák”, „örseregek”, a feltámasztott kí-

sértetvilág közveszélyes anakronizmusai; újjászületésük szoros összefüggésben van a népszavazás eredményével, amelyet elvtársaink egy része „Győzött a nép!” örömkialtással ünnepelt.

A Fidesz kormánybuktató stratégiája döntő stádiumba, az előrehozott választások közvetlen előkészítésének szakaszába érkezett. Ebben a szakaszban kulcsszerepe van az SZDSZ-nek.

Kulcsszerepben a törpe

A rendszerváltás óta az SZDSZ régi önmagának töredékévé zsugorodott, saját lábán nem tud már megállni; megtanulta azonban kihasználni azt a helyzetet, hogy élődiként tapadhat egy nagyobb pártra, amelynek szüksége van a szavazataira. Így jutott az MSZP-kormányokban számottevő pozíciókhoz, többhöz, mint amennyi „megillette” volna. Amikor ránk köszöntött a konvergencia-program az újraelosztásban előirányzott goromba változtatásaival, az SZDSZ úgy vélte, eljött az ő ideje, a mérleg nyelvének szerepében kierőszkolhatja saját neoliberális egészségügyi és adópolitikai „reformjait”. Az MSZP két tűz közé került: ha enged a neoliberális zsarolásnak, szociális bázisa leolvad; ha nem enged, oda a kormány parlamenti többsége. Aligha dicséri az MSZP politikai bölcsességét, hogy *mind a kettő* bekövetkezett.

A népszavazás nyomán az SZDSZ, amelynek támogatottsága régóta messze alatta marad a parlamenti küszöbnek, a megsemmisülés határáig sodródott; a Fidesz ellenben karnyújtásnyira megközelítette a kormányhatalmat, és gondolkodnia kellett a reális kormányzati feladatokon. Ezeket vázolta fel Orbán „titkos” beszéde, amely látni engedte a „populista” maszk mögött a Fidesz valódi arcát, és törekvéseinek lényeges közös pontjait az SZDSZ neoliberalizmusával. A frissen létrejött érdekközösség utat nyithat a két párt együttműködéséhez, az Orbán által meghirdetett „új egyezés” jegyében; távlati-

lag pedig ahhoz, hogy az SZDSZ, mihelyt kilakájkodta magát a Fidesz szolgálatában, Torgyán néhai Kisgazdapártjának sorsára jut.

Mi várható?

O. V. beszédeit és nyilatkozatait gazdagon színezik a logikai ellentmondások. Ezekért a politikai szükségletek változékonyága felelős, elsősorban a címzettek társadalmi heterogenitása: egy politikus nem lehet annyira rugalmatlan és egyszerű, hogy azonos ígérekkel szólítson meg bankvezért és kisnyugdíjast. (Legalább kétszínűnek kell lennie.) A nehézségek akkor bukhatnak elő, amikor a támogatói bázis alsó szintjei számon kérik az ígérek teljesítését. Tudjuk a történelemből, milyen kínos lehet az ilyesmi. Németországban, a náci hatalomátvétel után, a SA egyenesen „második forradalmat” követelt; a Führer – mi mást tehetett volna – kénytelen volt kiirtani a barnainges testület egész vezérkarát, élén egyetlen pertu barátjával, Röhmmelel.

Ma persze mások a körülmények, nem kell tartanunk efféle atrocitásoktól. De a társadalmi feszültségeket nincs mód megakartatni, csillapításuk pedig bizonyos értelemben problematikusabbnak ígérkezik, mint volt a hitleri időkben. A „klasszikus” fasiszta rendszerek közmunkákhoz, fegyverkezéshez és egy világhódító rablóbáború lelkesítő perspektívájához folyamodtak, így oldották meg legégetőbb szociális problémájukat, a munkanélküliség felszámolását. Nálunk legújabbban egymillió új munkahelyet ígér O. V. tíz év alatt. Csakhogy ő nem foghat sem világhódításba, sem a rablóbáborúkhöz szükséges nagyarányú fegyverkezésbe (bár vélhetőleg fog fegyverkezni), a közmunka eszméje pedig, amelyet mostanság pedzegett néhány vidéki önkormányzatunk, a náciáknál aratott szép sikerei ellenére nem nyerte el a közvélemény osztatlan tetszését. Zord idők járnak, nehéz felvenni a

harcot a munkanélküliséggel. A mai varázsszó, a „versenyképesség”, olyan termelékenységi hajszát pörget fel, amely tömegesen szünteti meg a munkahelyeket, és ha keletkeznek is újak, a munkafeltételek egyre bizonytalanabbak lesznek, a dolgozó tömegek részesedése a társadalmi össztermékből rendszeresen csökken. O. V. ígérete is csak a megszorítások két éve után lépne érvénybe, ez a két év pedig – maga az ígérgetevő ígérte – sokaknak „fájni fog”. (Talán még a 300 forintos vizitdíjnál is jobban.) Bizony, az ilyen ígéret, amelyről egyelőre nem tudható, hogyan kíván megbirkózni a világgazdaság baljós fejleményeivel és a rendelkezésre álló eszközök szűkösségével, kétségeket ébreszt önmagával szemben. Abban viszont biztosak lehetünk, hogy a megszorítások ígérete nem marad beváltatlan.

A megszorításokkal elkezdődik majd a *Fidesz heterogén bázisának bomlása*. Egy darabig ugyan fékezheti ezt a folyamatot a bünbak-mutogatás, az eszement nacionalista és antikommunista szédelgés, no meg természetesen az egyház fáradhatatlan népnevelő tevékenysége. Megzápult ígékkel azonban nem lehet sem jóllaktni „a zembereket”, sem versenyképes hazai termelést kibűvészkedni. Ha beédesgeti is a külföldi tőkét a nagyobb politikai stabilitás, a befektető nem jótékonykodni jön, hanem hogy többet vigyen ki, mint amennyit behoz. A feszültségek – húzzuk alá ismét – *törvényszerűen növekedni fognak*. Nem ördögösség tehát megjósolni, hogy a várható új kormányzat alatt *kezdetől fogva jelen lesz a fasiszta erőszak* (ahogy már ma is vastagon jelen van) – előbb preventíóként, az ellenállás megelőzésére, aztán egyre nyíltabb és durvább formákban. Látathatóvá válik mind a neoliberalizmusnak, mind a tőle jobbra álló irányzatoknak a fasiszmussal való belső kapcsolata – az a kapcsolat, amelyet a neoliberaisok részéről elfedett a fasiszta akciók nyilvános elítélése, a Fidesz részéről viszont régóta érzékeltet az árpádsávostól való cinikus el nem határolódás.

Az antifasiszta összefogás dialektikája

„Elvben” (ha egyáltalán helyénvaló itt ez a szó) lehetséges egy másfajta (bár kevésbé valószínű) forgatókönyv is: az SZDSZ, amely pillanatnyilag kétfelé kacérkodik, mégsem a Fidesszel, hanem az MSZP-vel áll össze. Persze, bizonyára megkérné az árát, kizsarolná a neoliberális újraelosztás fokozottabb érvényesítését. A fasiszmust gerjesztő társadalmi feszültségek tehát ebben az esetben is erősödnének; hála a rendszerváltásnak, *minden út a fasiszmus felé vezet*.

A fasiszta tendenciák erősödése annál is inkább várható, mert a világválság bármikor a nyakunkba szakadhat, sőt, valószínűleg már el is kezdődött az ingatlanpiaci válsággal, vagy még korábban, a pénzügyi válságok sorozatával. A gazdasági megrázkódtatásokkal kölcsönhatásban, mélyül az imperializmus *politikai válsága* is, amelynek fő eleme az egyik oldalon az amerikai birodalom hanyatlása, a másikon az imperialistaellenes mozgalmak széles körű erősödése, részint baloldali, részint iszlámista-fundamentalista formákban. Mindez szükségszerűen megsokszorozza az imperializmus agresszív, durván antidemokratikus vonásait, és *stratégiai fő feladatként állítja elénk a polgári demokratikus jogok védelmét a fasiszta előretöréssel szemben*. Ebből a szerzeágázó problémakörből egyetlen, elméletileg is fontos kérdést szeretnék kiemelni: *az antifasiszta összefogás dialektikáját*.

A proletariátuson és a plebejus tömegeken kívül, a fasizmus elleni fellépéshez *objektív érdekek* fűződik a kis- és középburzsoázia bizonyos csoportjainak, sőt, esetenként még a nagyburzsoázia egyes elemeinek is. Érdekeltek ebben elsősorban a tőke agresszív-militarista szárnyának (a „héjáknek”) az ellenfelei, a multiuralom gazdasági kárvallottjai, valamint azok az értelmiségi rétegek, amelyeket sért és bőszt a személyiség autonómiáját csorbító önkény, a kulturális züllesztés, a rasszista vagy másfajta kirekesztés. Ezek a csoportok természetesen nem lépnek túl a polgári ideológián, és többnyire kisebb vagy nagyobb mértékben *kommunistaellenesek*, ami *korlátozza antifasiszmusukat*. A hazai viszonyokra különösen jellemző, hogy a burzsoázia antifasiszta balszánya is szinte egyöntetűen elítélően és gyanakvással tekint a kommunistákra, mint „sztálinistákra”, a „diktatúra” híveire. Az értelmiség liberális csoportjai odáig mennek elfogultságukban, hogy tüntetni ugyan hajlandók a fasizmus ellen, de a fasiszta csőcselék törvényi megfegyvelését határozottan ellenzik, mert az „diktatúra” lenne, és megrövidítené a „legfőbb értéket”, a vélemény-szabadságot. Igaz, hogy ez a hígagyú álláspont nemzetközileg nem jellemző, inkább csak afféle „hungarikum”, de a fasizmus és a „kommunizmus” begyömöszölése a „diktatúra” közös fiókjába úgyszólván globálisan érvényes az antifasiszta burzsoáziára. És persze általánosan érvényes az az alaptény, hogy a polgári antifasiszmus, bár hajlandó harcolni bizonyos fasiszta *jelenségek* ellen, a fasizmus *gyökereit* érintetlenül hagyja.

Nem vitás: még ennek a jelenségszintű fellépésnek sem csekély a jelentősége.

Elemi kötelességünk, hogy keressük az együttműködést bármely antifasiszta csoporttal vagy személlyel, a közös akciók bármely szintjén, kompromisszumkészten háttérbe szorítva azt, ami elválaszt, előtérbe állítva, ami összeköt. Arra azonban mindig számítanunk kell, hogy a polgári csoportok, ha egyáltalán hajlandók összefogni velünk, igyekezni fognak *saját* osztálycéljaikat és illúzióikat érvényesíteni, *saját* ideológiájukhoz szabni az együttműködés feltételeit. Hogy ezek a feltételek milyenek lesznek, az a helyzettől és az *erőviszonyoktól* függ.

Ma a baloldalnak már csak azért sincs sok esélye a baloldali eszmények hirdetésére és elismertetésére, mert maga is százfélre húz. Nincs közös programja, még valamiféle minimális programban sem képes megállapodni, nemhogy reális szocialista alternatívát tudna szembeállítani a fennálló viszonyokkal. Alternatíva nélkül, program nélkül nincs tömegbázis, bázis nélkül gyakorlatilag nullák vagyunk, és legfeljebb csak uszályában kulloghatunk a polgári antifasiszmusnak. (Ha egyáltalán megtűrnék minket.) Alternatívát pedig *képtelenek leszünk kidolgozni mindaddig, amíg nem tudjuk megvédeni saját múltunkat a kriminalizálástól, sőt, saját elvtársainkat versengeni látjuk a múltgyalázásban a burzsoázia ideológiai és propagandaszerveivel*.

Van olyan vélemény, hogy kerülnünk kell mind a múltunkra szórt rágalmak módszeres visszautasítását, mind a polgári-kispolgári demokratizmus és antifasiszmus következetlenségeinek, nemegyszer súlyos negatívumainak kritikáját, nehogy veszélyeztessük az akcióegységet, elriaszszuk potenciális szövetségeseinket. Csak-hogy ez a megalkuvásba hajló óvatosság visszaüt: nyomában óhatatlanul fokozódni fog a marxista szándékú baloldal ideológiai dezorientációja, illúziókkal való fertőzöttsége és szervezeti morzsolódása, a polgári baloldal pedig, mint a tapasztalatok sokszorosan bizonyítják, *önmagában nem alkalmas a fasizmus kordában tartására, még kevésbé arra, hogy korlátozza a fasiszta méreg jelenlegi közvetlen forrását, a neoliberalizmust. Minél égetőbb az antifasiszta összefogás szükséglete, annál sürgősebb saját nézeteink rendezése, a szocialista múlt tárgyilagos értelmezése, a „szocializmus = fasizmus”, „Sztálin = Hitler” féle képletek határozott tényszerű visszautasítása. Van miért büszkének lenni szocialista múltunkra, nem szégyenlősen hallgatni róla, vagy örökösen meakulpázni miatta. Történelmi vívmányaink voltak, emlékezni és emlékeztetni kell rájuk. Ebben rejlik manapság a népfront-jelleű osztályszövetség dialektikája*.

EGY HANG KELET-EURÓPÁBÓL

Artner Annamária hozzászólása a
 „Mit várunk ma az európai baloldaltól?” c. nemzetközi konferencián
 (Párizs, 2008. május)

A helyzet lesújtó:

A kapitalizmus alternatívájának bukása után a tőke győztesen, szinte egyedüli világrendszerként uralkodik a bolygón.

Ez lehetővé tette a kapitalizmus új szakaszának kibontakozását, a transznacionális monopolkapitalizmus teljes győzelmét, – azét a rendszerét, amely pusztítja a Föld minden erőforrását és önmagát.

A teljes győzelem teljes szabadságot biztosít a tőke számára, hogy profitját növelje, elnyomja a kiszolgáltatott proletariátust.

Az elnyomás erősödése kiváltja a munka ellenállását, de a tőkének pillanatnyilag szinte korlátlan eszközei vannak ezzel az ellenállással szemben.

A munkásosztály széttöredezett, különböző csoportjait sikeresen lehet kijátszani egymás ellen a multik által bevezetett „korszerű” munkaszervezési formák révén. Ilyen formák: a termelés kitelepítése (amely a bérmunkásokat egymással versenyezteti), a számítógépesített bérmunka, részmunka, otthonmunka, távmunka stb. Nem okoz különösebb nehézséget a tőkének összeugrasztani a munkanélkülieket, bevándorlókat, lumpeneket, a globális vállalathálózatokban egymástól távol alkalmazott munkatársakat stb.). A szakszervezetek súlyukat veszítik.

A baloldal felmorzsolódott

A rendszeralternatíva (a kelet-európai „átmeneti”, vagyis kettős jellegű, socialista mozzanatokot is tartalmazó társadalmak) bukása, bemocskolása, lejáratása együtt járt a tőkét mindig is kiszolgáló szociáldemokrácia további jobbra tolódásával: bár a konzervatívok kezdték, többnyire szociáldemokrata kormányok teljesítették be az átmenetet a nyugati jóléti államokból a neoliberalis tőkeuralomba, a keleti átmeneti (kettős jellegű) társadalmakból a perifériás-félperifériás kapitalizmusokba.

A „baloldal” a burzsoázia baloldalává vált, neoliberalisabb lett a neoliberalisoknál; antikommunista, nacionalista, kirekesztő módszereket alkalmaz, befeketíti a munkásosztály történelmi harcát, hangulatot kelt a bevándorlókkal szemben, átveszi a nemzeti tőke és a nemzeti piacok védelméről szóló, nemegyszer fasiszta eredetű demagógiát.

A társadalom nagy része kiábrándult a hagyományos baloldali pártokból: részben civil keretekben, jelentős anarchista

befolyás alatt viszi szétszabdalt, nevetségessé torzuló, gyermekteleg tiltakozó kampányait, részben pedig, de egyre növekvő arányban, a szélsőjobbhoz csapódik.

Európa – nincs külön út

Európa a globális világban nem bír kitüntetett szereppel, fokozatosan elveszti versenyképességét az alacsony bérű ázsiai konkurenciával szemben. Ami gazdaságából megmarad, azt csak a bérek leszorításával őrizheti meg. Ez egyszersmind azt jelenti, hogy Európa, az európai munkásosztály nem törhet ki egymagában a globális kapitalizmus szorításából.

A nyugati baloldalnak is tudomásul kell vennie, hogy a fejlett nyugat-európai országok munkásosztálya – amely történelmileg a világ munkásosztályának arisztokráciája – vagy elvesztette, vagy éppen most veszti el „jóléti” államát. Ez az állam azt a célt szolgálta, hogy a világgazdaság egyenlőtlenségeit kiaknázva, ellensúlyozza a kelet-európai átmeneti (kettős jellegű) társadalmak demonstrációs hatását, felvegye a versenyt szociális téren is az ún. „kommunizmussal”. A „jóléti” állam a történelemnek egy korábbi periódusához tartozott: a Szovjetunió önfelszámolása óta a multiknak nemhogy szükségük nincs rá többé, de nem is tűrhetik meg, hogy szociális és egyéb „fölösleges” költségek rontsák világpiaci versenyképességüket. A transznacionális monopolkapitalizmus korában naiv illúzió a „jóléti” állam feltámasztásában bizakodni.

Európa perifériáján a tőkeuralom sokkal árthatmasabb következményekkel jár, illetve hamarabb és élesebben mutatja meg súlyos következményeit, mint Európa centrumában:

Magyarországon – és szerte Kelet-Európában – a munkásosztály kiszolgáltatottsága összehasonlíthatatlanul nagyobb, mint a gazdagabb országokban. A megélhetés alapjai vannak veszélyben; hatalmas a feketegazdaság (a munkavállalók kiszolgáltatottsága), és egész régiókban éheznek, alultápláltak a gyermekek. A „bal”-oldal hitelét veszítette a tömegek előtt, hiszen a tőkeuralom visszaállításának és a tőkeértékesülés (a profit) biztosításának legradikálisabb intézkedéseit ebben a régióban nagyrészt a politikai „bal”-oldal vitte végbe. Ezért nincs „társadalmi” baloldal. A politikai „bal”-oldal a lakosság növekvő hányada számára szitokszó.

Az embereket anyagilag, kulturálisan

és szellemileg is megnyomorító, jobbra demagóg és dilettáns kormányzás miatt nő a reális problémákra egyszerű látszatmegoldásokat kínáló szélsőjobboldal népszerűsége a kapitalizmusból kiábrándult tömegek szemében. Magyarországon nyíltan működhetnek és masírozhatnak az utcán félkatonai fasiszta egyesületek, melyeket a liberális kormány a liberális törvényekre hivatkozva nem tilt be. A liberalizmus – a tőke korlátlan uralma – most hozza világra édes gyermekét, a fasiszmust. (Weimari helyzet.) És nemcsak Kelet-Európa országaiban történik ez: Nyugat-Európában szintén folyamatosan erősödik a szélsőjobb. (Lásd a jobboldal előretörését Franciaországban vagy Olaszországban, a bevándorlókkal szembeni gyűlölet fokozódását stb.)

Nincs hova hátrálni

A munkásérdekeket képviselő baloldal máris több éves késésben van. Veszíteni valója nincs – hiszen jelenleg béna, szinte nemlétező.

Le kell leplezni a kapitalizmus hatékonyságáról szóló téveszmét, amelyet a fennálló rendszer sulykol. A kapitalista vállalat lehet hatékony a profitabilitás értelmében (függetlenül attól, hogy mennyire termelékeny technikát alkalmaz – lásd az alacsony bérű országok elsöprő versenyelőnyét a világpiacon), de a profitnak alárendelt termelés az osztálytársadalmi termelőerőkre vetítve súlyosan pazarló és romboló: vagy parlagon heverteti, tehát elsorvasztja, elrohasztja a legfőbb termelőerőt, az embert (munkanélküliek, hajléktalanok, mélyszegények, hontalanok), vagy egyre több és intenzívebb meg nem fizetett munkára kényszeríti őket. A természetellen szemben elkövetett bűnök, a pénzügyi összeomlások, gazdasági válságok, helyi háborúk, a világméretű egyenlőtlenségek által kiváltott terrorizmus nap nap után pusztítják az emberiség létfeltételeit.

Kelet-Európában a fasiszmus térnyeréséért az EU-t és általában a fejlettebb európai országokat is felelősség terheli. A maastrichti konvergencia-kritériumok, a liberalizált tőke mozgások mind hozzájárulnak a bérek leszorításához, a munkanélküliséghez, a feketemunkához – és mindez a neofasizmus táptalaja. Tehát *a legsürgősebb feladat megállítani és visszafordítani a tömegek elszegényedését. Munkát mindenkinek! Egyetlen ember sem*

éhezhet Európában! Különös figyelmet kell fordítani a gyermekek testi-szellemi fejlődésére!

A világ munkásosztályának összeszerződése nem alapozódhat a munkásosztály több évszázados küzdelmének és próbálkozásainak sárba tiprására. *E harc eredményeit hirdetni kell, kudarcait pedig kritikusan elemezni, tekintettel a jövő teendőire.*

A munkásosztály elsőpró számszerű többségben van a tőkéssekkel szemben. De a szervezett, minden gazdasági, politikai és kulturális hatalmat birtokló tőkével csak egy hasonlóan szervezett munkásosztály veheti fel a harcot. Európa munkásosztálya egyedül nem sokat tehet. Ellenállására válaszul, a tőke a legjobb eset-

ben is máshová vonul, megfosztva az európai tömegeket egyetlen megélhetési forrásuktól, a munkától (a termelőeszközöktől már megfosztotta őket). *Ezért összefogásra van szükség. Kezdődjék bárhol, feltétlenül világméretűvé kell válnia, miként világméretű a tőke hatalma is.*

Az összefogást akár Európa is kezdeményezheti, de nem vezetheti. Latin-Amerika, Ázsia, Afrika munkásszervezetei egyenrangú, adott esetben – tapasztalataik és törekvéseik súlya alapján – akár meghatározó elemeivé lehetnek ennek a szövetségnek.

Az összefogás nem alapulhat másan, mint a munkások (dolgozók, munkanélküliek, szegények, bevándorlók stb.) közvetlen és hosszú távú érdekeinek védel-

mén, és nem kerülheti meg a termelőeszközök (gyárak, földek, infrastruktúra, média) tulajdonának kérdését.

Szülessen egy dokumentum, amely élesen bírálja a neoliberalizmust, és felvázolja a lehetséges társadalmi alternatíva felé vezető konkrét lépéseket: a transznacionális tőke korlátozását, szociális és környezetvédelmi minimumot világszinten. Integrálni kell a szociális fórummozgalmak balszárnyát. A szerveződéshez bármely szervezet vagy magánszemély csatlakozhat, aki céljaival egyetért. Magyarországról például az Eszmélet, a Baloldali Alternatíva, az ATTAC, a Marx Károly Társaság támogatna egy ilyen összefogást.

Sürget az idő, minden habozás és késlekedés végzetes lehet.

Rozsnyai Ervin:

A túlélés titka

Látogatásával tisztelte meg Társaságunkat a kubai nagykövet asszony. Arra kérjük, baráti beszélgetés keretében világítsa meg, hogyan volt képes Kuba az úgynevezett szocialista tábor összeomlása után kitarítani az amerikai szuperhatalom kíméletlen nyomásával szemben. A kérdés annál fontosabb számunkra, mert a mi hazánk, ahol a szocialista irányú rendszer olyan történelmi vívmányokat valósított meg, mint az évezredes feudális viszonyokat felszámoló földreform, a mélyre ható ipari, mezőgazdasági és kulturális forradalom, vagy az egész társadalmat átfogó szociális és létbiztonság, nemhogy a kisujját nem mozdította e rendkívüli eredmények megóvására, ellenkezőleg, önfeledt örömmel, szinte mámorosan vetette magát a multinacionális tőke ölelő karmiba. A téma tehát tulajdonképpen összehasonlítás: hogyan sikerült nekik az, amit mi meg sem kíséreltünk.

Mielőtt kubai vendégünk gondolatainak lényegét érinteném, néhány hozzászólónak azt a véleményét szeretném vitatni, hogy a Szovjetunió és a kelet-európai népi demokráciák társadalmi rendjét az áru-lás buktatta meg. Az én belső képernyőmön ilyenkor egy méltatlankodó kertész tűnik fel, aki lepusztult veteményesében a diadalmasan terpeszkedő gyomnövényekre mutat: az ő hibájuk!

Áruló nem terem minden bokorban. Csak ott terem, ahol kedvező objektív és szubjektív feltételek talál. Ahová kártékony magvakat hord a szél, a kertész pedig önelégülten szemléli a zöld méreg burjánzását, míg ki nem billenti optimizmusából a katasztrófa.

De beszéljünk képes beszéd nélkül erről a képtelenségről. Mivel a kérdést már többször is részletesebben kifejtettem, most csak egy-két futó megjegyzésre szorítkozom.

Átmeneti korszak és szocializmus

A marxizmus klasszikusai hangsúlyozták, hogy a szocializmust a kapitalizmustól hosszabb átmeneti korszak választja el: ennek folyamán kell kiépíteni a szocialista gazdálkodás termelési bázisát és közönségi viszonyait. Tapasztalhattuk, hogy ezeknek a viszonyoknak a létrejöttéhez nem elég a termelőeszközök államosítása és szövetkezetesítése. A proletárforradalom örököül kapja a kapitalizmustól, illetve a magántulajdon évezredeitől a munkamegosztás súlyos terheit: fizikai és szellemi munka, falu és város ellentétét, a munkák zömének kényszerjellegét az egyik oldalon, a parancsnoklás jogát és az élvezetek halmozódását a másikon. Amíg létre nem jönnek a feltételek ahhoz, hogy ezt a meg hasonlóságot kiszorítsa a közösségi viszonyokon nyugvó társadalmi egyenlőség, addig a munka szerinti elosztás szocialista elvét szükségképpen keresztelni fogják a munkák egyenlőtlenségéből, a társadalom hierarchikus szintkülönbségeiből, a kulcspozíciók birtoklásából adódó kiváltságok, konkurenciaharcot szítva az anyagi előnyökért, a munka nélkül megszereshető jövedelmekért, vagyis *idegen munka elsajátításáért*. Két ellentétes, bár gyakran összemosódó társadalmi csoport harca jellemzi az átmeneti korszakot: közösségi viszonyokra törekszik az egyik

csoport, kiváltságok megszerzésére és élvezetere a másik; szocialista eszményekért küzd az első, kispolgári beállítottságú a második, és a két csoport között *osztályharc* folyik akkor is, amikor a burzsoázia mint osztály már megszűnt, a termelőeszközök köztulajdonba vétele jogilag befejeződött.

A teljes körű államosítás és szövetkezetesítés történelmi eredmény, az átmenet minőségileg új, fejlettebb szakaszának kezdete. De a szocializmustól még ez a második szakasz is lényegesen különbözik. A munka szerinti elosztás, amely a szocialista formációnak szilárd *szervezeti sajátossága*, az átmenet idején csupán *tendencia*, érvényesülésének mindenkori mértékét az egymással keveredő szocialista és kispolgári elemek illúziókkal átszótt, bonyolult, nemegyszer rejtett osztályharc szabja meg. *Vagy sikerül ebben a harcban fokról fokra megvalósítani a munka szerinti elosztás rendjét, vagy pedig tért hódítanak a kulcspozíciók révén élvezett kiváltságok, a munka nélkül szerzett jövedelmek, és a burzsoá elemek újjászerveződése felbomlasztja a formálódó közösségi viszonyokat, restaurációs útra téríti a szocialista fejlődést.*

Mi az, ami ezt az alternatívát eldönti? Vagy tágabban fogalmazva: hogyan óvható meg bármely forradalmi hatalom és az általa elindított fejlődés az ellenható tényezők szorongató túlerejével szemben?

A történelmi tapasztalatok egyértelműen eligazítanak. Az 1789-es francia forradalom a bukás felé sodródott, amikor a burzsoázia radikális szárnya a forrongó plebejus tömegek élére állt, mozgósította

a nemzet legjavát, és az együttes erőfeszítés új irányt szabott az eseményeknek. Vagy: az Októberi Forradalom példátlan nehézségek egész során lett úrrá, ami tömegtámogatás nélkül elképzelhetetlen lett volna. Ugyanez áll a gyarmatok és félgyarmatok (Kína, Vietnam, Algéria stb.) felszabadító háborúira. És megfordítva: ha a tömegtámogatás valami okból lemorzsolódik, a felerősödő kapituláns szellem megágyaz az árulásnak, és előkészíti a bukást.

A tömegtámogatást kivívni nehéz, elveszíteni annál könnyebb. Kivívásához tettekben kell meggyőzni a tömegeket arról, hogy a forradalom az ő ügyük, egyetlen esélyük a felemelkedésre, vagy éppen a túlélésre. A születő új hatalomnak haladéktalanul ki kell elégítenie legsürgetőbb követeléseiket. Nincs azonban közvetlen összefüggés az anyagi igények kielégítése és a tömegek politikai magatartása között. Nélkülöző, lerongyolódott tömegek bámulatos közösségi hőstettekkel képesek; másrészt magunk tapasztalhattuk, hogy javuló ellátási feltételek mellett a nagy többség visszavonul magán-keretcskét művelni, és ebek harmincadjára juttatja a forradalmat. Alapkérdés, hogy *miként lehet a forradalom valóban és tartósan a tömegek ügyévé.*

A titok – vagy csak számunkra az?

A kérdés, amelynek gyakorlati megválaszolása az átmeneti korszak sorsáról határoz, körülbelül így szól: felülkerekedik-e az önző magánérdeken a nagy társadalmi többség objektív közösségi érdeke? Az utóbbit hasonlíthatatlanul nehezebb érvényesíteni, mégpedig nemcsak az ellenséges külső környezet miatt. A piacot nem lehet hatalmi szóval leparancsolni, s amíg létezni fog, addig fennmarad a konkurencia is – az állatvilágra emlékeztető versenyharc, amely az anyagi javak szükségességénél a mindennapi létfenntartásért, javuló vagy akár bőséges ellátás esetén a többért és még többért folyik, visszanyomva a közösségi érdeket az erőszakosan nyomuló magánérdek mögé. A magánérdek érvényesítése lényegileg spontán folyamat; a közösségi érdekek már a felismerése is nehezebb, érvényesítése pedig egyénileg nyilván lehetetlen, nem nélkülözheti *alapvető módszerként* a vezetők és a legkülönbébb társadalmi szektorok rendszeres és hatékony ellenőrzését a tömegek részéről. *Csak a demokratikus társadalmi ellenőrzés viheti keresztül következetesen maguknak a tömegeknek az érdekeit, képes fokozatosan megvalósítani a szocialista közösségi viszonyokat és alapjukat, a munka szerinti elosztást; a*

tömegek pedig elsősorban így, a közvetlen hatalomgyakorlás révén győződhetnek meg róla, hogy a hatalom valóban az övék. Másképp – nem lehet elégszer kiemelni – óhatatlanul elharapózik a hajsz a munka nélkül szerzett jövedelmek és kiváltságok után, aminek az lesz az elkerülhetetlen következménye, hogy az uralkodónak deklarált, de valójában többé-kevésbé a társadalmi hierarchia első szintjein rekedt osztályok érdektelenül vagy megvetéssel szemlélik a közéletet, és kisebb-nagyobb felforgatással vesznek szembe a társadalmi egyenlőtlenségekért.

Tömegellenőrzés, tömeges társadalmi aktivitás nem támad a semmiből. Ösztönös, elszigetelt szerveződések szülehetnek ugyan, de nem érnek célta; a közösségi érdekekért folytatott harc magas fokú *eszmei felkészültséget és szervezetséget* igényel, annál is inkább, mert rendszerint beleütközik magánérdekű ellenfeleink – a kulcspozíciók kispolgárosuló birtokosainak, vagy a munkásosztály elmaradott rétegeinek – makacs ellenállásába. Vezérrakarva van szükség, párt, amely a történelmi tapasztalatok és elméleti feldolgozásuk birtokában, tudatosan szervezi és hangolja össze a tömegek progresszív osztályainak folyamatos erőfeszítéseit a fejlődés

dés szocialista irányáért. A párt persze leképezi a társadalmi közeg ellentmondásait, ezért folyamatosan meg kell küzdenie saját soraiban is a beszivárgó kispolgári eszmékkel és magatartásformákkal.

Az átmenet kétesélyes – merre fordul? Szocialista vagy restaurációs irányba? Az osztályharcon múlik a döntés, semmi sincs előre meghatározva. Csak egyvalami tudható teljes bizonyossággal: a megalkuvásokat elutasító marxista párt és a saját érdekeiket felismerő tömegek tartós együttműködése, a bázis aktív, szervezett hatalomgyakorlása a forradalmi rendszer *sine qua non*ját, legfontosabb tartópillérét alkotja. *Kubai vendégünk nagy hangsúllyal emelte ki ezt a demokratikus mozzanatot, mint hazája ellenálló képességének elsőrendű magyarázatát.* Saját tapasztalataink mintegy visszajáról, negatív oldalról igazolják ezt a magyarázatot. Tömeges passzivitásból nem lesz szocializmus, csak vereség és kapituláció. Az „aki nincs ellenünk, az velünk van” jelszó a passzivitás jelszava, a közéleti apátia jóváhagyása. Ilyen talajon könnyen megerem az árulás. Ne feledkezzünk meg az árulólóról, de ne is mutogassunk rájuk unostalan – az árulók nem az égből pottyannak.

Mi az igazság Bős-Nagymarosról?

A rendszerváltás egyik legpusztítóbb anyagi kártétele a tervezett bős-nagymarosi vízlépcsőrendszer magyarországi építkezéseinek leállítására és az elkészült létesítmények esztelen lerombolása volt. Előző számunkban szakértők véleményét ismertettük, akik áprilisi fórumunkon tényszerűen bizonyították, hogy ezek a lépések pusztán politikai indítékből történtek, szakmai megokolásuk – enyhén szólva – nem állja meg a helyét. Szándékunkban áll továbbá szakemberek véleményét is közölni erről a fontos kérdéstről, végezetül pedig felbecsülni azt az elképesztő anyagi kárt, amely Magyarországot érte és éri folyamatosan az építkezés elmaradása és az elvégzett munkák barbár elpusztítása miatt.

Mai számunkban néhány részletet idézünk Mosonyi Emil professzornak, a vízlépcső szellemi atyjának és fő tervezőjének írásából. A szerző (a Magyar Tudományok Akadémia rendes tagja, 1965-től a karlsruhei egyetem professzora) világszerte elismert vízepítő mérnök, aki nemcsak hazánkban dolgozott (pl. a békésszentandrás duzzasztómű építésénél, vagy a tiszalöki vízlépcső tervezőjeként), hanem a világ minden részében vég-

zett szakértői munkákat, illetve tanította duzzasztóművek és egyéb vízügyi létesítmények tervezését, építését és üzemeltetését. Az ő kutatásaira támaszkodva alakították ki a 20. sz. egyik legnagyobb vízügyi alkotásának, a Duna-Majna-Rajna csatornának különleges hajószilipjeit. A vízerőművekről írt, több nyelven és kiadásban megjelent háromkötetes műve alapmű a szakmában, tankönyv a világ egyeteméin.

Az az írása, amelyet az alábbiakban ismertettünk, a Kométás Kiadónál 1998-ban megjelent „Kék Duna Könyv” c. dokumentumkötet előszava.

„Annak idején – írja Mosonyi professzor – a meglepetés erejével ért, amikor megszakították a vízlépcsőrendszer építéséről szóló szerződést az osztrák Donaukraftwerke részvénytársasággal, leállítva ezzel a már elkezdett nagymarosi építkezést. Tették ezt arra való hivatkozással, hogy nemzetközi szakértők véleményére alapoznak. Mármost kik voltak ezek a szakértők? Megjelent például egy nagyon hangos férfiú Amerikából... Idehaza professzornak titulálták, bár Amerikából szerzett hivatalos értesülések szerint sosem volt professzor, hanem időn-

ként meghívott előadó a vegyészeti tudomány területén, ami a vízgazdálkodástól olyan távoli, mint az én szakmám a csillagászatól.”

Hogyan is keletkezett a nagymarosi vízerőmű gondolata? Mosonyi még a háború alatt szobát bérelt egy visegrádi parasztházban, oda menekítette családját a budapesti bombázások elől. Sokat sétált a visegrádi Duna-parton, hidrológiai és geológiai ismeretei birtokában akkor jutott arra a következtetésre, hogy célszerű lenne Nagymarosnál „olyan folyami vízerőművet építeni, amelyet külföldön már sok helyen építettek, főleg Amerikában és Svájcban”. 1947-ben Svájcban, '48-ban Svédországban tanulmányozott vízerőműveket, szakirodalmat szerzett a franciák és az amerikaiak tevékenységéről. (Akkoriban kezdték meg az amerikaiak a Tennessee folyó teljes csatornázását.) „Ezek után világos, mennyire primitív az a vád, hogy a nagymarosi vízerőmű sztálinista ötlet volt. Ez annyira nevetséges, hogy aki ilyesmit említ, az vagy abszolút ostoba, vagy teljesen rosszindulatú. ... A szovjet szakértők egyébként nem befolyásolták sem a magyar, sem a csehszlovák vízlépcső tervezését.”

Mosonyi kitér a tervezett erőmű környezetvédelmi kérdéseire. „Akkoriban még nem használták az olyan, ma szokásos terminológiát, mint hatásvizsgálat és környezetvédelem. Ugyanezt tettük, csak más, egyszerű magyar szavak használatával.” Magyar-csehszlovák tudományos bizottság vizsgálta, milyen járulékos művekre van szükség, hogy a határfolyó két oldalára tervezett létesítmények üzemeltetése ne okozzon „el nem tűrhető környezeti károkat”. Foglalkozott a talajvízre, a környezet állat- és növényvilágára gyakorolt hatásokkal, a jó minőségű ivóvíz biztosításával. „A járulékos létesítmények a terv szerves részei lettek kezdettől fogva.” Nyugodtan ki lehet jelteni, hogy a vízlépcső nem okozott volna „semmilyen környezeti kárt, amelyet ezzel kapcsolatban felemlítettek”, vagy éppenséggel katasztrófálisnak minősítettek. „A magyar közvéleményt e tekintetben teljesen félrevezették.”

„Természetesen – fűzi hozzá Mosonyi professzor – az égvilágon minden műnek vannak hátrányai is. Én magam kifejtetem, hogy ... ha a Duna vizének szennyezését nem tudnánk megátolni, akkor nem volnék lelkes híve a nagymarosi erőműnek. Ha viszont a vízlépcső feletti vizek ... megfelelő módon meg vannak tisztítva (mint ahogy ez megtörtént az Egyesült Államokban, Ausztriában, Németországban, Franciaországban, Svájcban stb.), ... akkor a duzzasztásnak az égvilágon semmi-

lyen biológiai, kémiai káros hatása nincs.” Egyébként is, „a szennyvizek tisztítását mindenképpen meg kell valósítani, akár lesz vízerőmű, akár nem”.

Szólni kell még a hajózhatóságról és az árvízvédelemről. „A Nagymaros fölötti Duna-szakaszon több gázló van, amelyeket folyószabályozási módszerekkel nehéz fenntartani. Ezek a gázlók olyanok, hogy a legtöbb évben, az évek egy, két vagy három hónapjában nincs meg az a hajózási mélység, ami megfelelne azoknak a követelményeknek, amelyekkel a Rajna-Majna-Duna csatornát kiépítették. Tudomásom szerint van olyan esztendő, amikor nincs meg a 240 cm-es vízmélység sem. Ezeket a gázlókat folyószabályozási módszerekkel, tehát kotrással, mederszűkítéssel és bármely más beépítéssel szabályozni csak ideiglenesen lehet. Ezeket a műveleteket meg kell ismételni. A gázlóknak a jövő hajózási igényeihez szabott fenntartása nagyon nehéz, és az adófizetőknek igen sok pénzébe kerül. A hajózást tehát biztosítani kell. A mű megépítésével lehetővé válik (illetve vált volna!!! – A szerk.), a mai kritikus Duna-szakaszon a hajózás viszonyainak és biztonságának olyan mértékű megjavítása, hogy az, a közben megépült Duna-Majna csatorna segítségével, megfeleljen az Északi-tengert a Fekete-tengerrel összekötő, több mint 3000 km hosszú európai vízi út követelményeinek. – Lehetővé válik (vált volna!!! – A szerk.) a Szigetköz és a Csallóköz kiszáradásának megakadályozása, az tehát, hogy a jövő generációk ne egy kiszáradt Szigetközben éljenek.”

Emellett a Szigetköznek egy fontos szakasza mentesült volna a katasztrófális árvizektől, a táj átalakulása pedig sokat jelentett volna az üdülés, a vízi sportok és a turizmus szempontjából. Mosonyi professzor elmondja: külföldi szakmai útjai során látta, hogyan táplálják a felduzzasztott Rajnából zsilipek segítségével a holtágak területén levő ligeteket, amelyek védett nemzeti parkok. „Beutaztam ezeket a ligeteket, és mondhatom, gyönyörűek, állat- és növényviláguk csodálatos.”

„Végezetül röviden arról, amit gyakran kérdeznek tőlem: miért történt az, ami történt, kit terhel a felelősség, és mi a kiút. Emlékeztetnék rá, hogy a Németh-kormány még csak leállította az építkezést a Duna Kör nyomására, hogy a feltörő ellenzéknek kedvében járjon. Ezután az új kormány egyoldalúan felbontotta a szerződést. Tette ezt anélkül, hogy tárgyalásokba bocsátkozott volna, elismert külföldi és hazai szakértők bevonásával. Az elmérgesedett helyzetben a szlovák fél elhárította és bejelentette egy elterelő duzzasztómű beépítését a Duna medrében saját területén. Ez volt a C-variáns. ... Magyar oldalon egyesek úgy befolyásolták a kormányt, hogy ne törődjön a fenyegetésekkel, mert a C-variáns csak egy papírtigris. A papírtigris azonban megépült”, a magyar fél tipikus öngólt rúgott. „Akik ezért felelősek, számításom szerint kb. 350 milliárd forinttal károsították meg a magyar népet, nem beszélve az erkölcsi és politikai károkról.” (Sem pedig a *közvetlen* károkon túl, a járulékos és folyamatos károkról – a szerk.)

Fekete elnökjelölt az Egyesült Államokban*

Még ha tudjuk is, hogy az amerikai elnökválasztások messze nem demokratikusak, akkor sem tagadható: a világimperializmus és rasszizmus központjában történelmi esemény egy fekete elnök megválasztásának gyakorlati lehetősége. Nem meglepő, hogy a feketék túlnyomó többsége rá szavaz; meglepetés viszont, hogy a fehérek tízmilliói is támogatják. Üdvözlőnie kell ezt minden haladó amerikainak.

Obama nem forradalmár, nem veszélyezteti a kapitalista rendszert. Választási sikere mégis drámaian jelzi, hogy az amerikai nép jelentős része megelégedte a háborús uszítás, a rasszizmus, az idegengyűlölet légkörét, amely – különösen az emlékezetes szeptember 11.-e után – mélyen megfertőzte az USA közéletét. Obama azért népszerű, mert a nép véget akar vetni az iraki háborúnak, és úgy véli,

Obamától inkább várhatja ezt, mint Hillary Clintontól, akit a közvélemény széles körei Bush végeérhetetlen háborús kalandjainak támogatójaként tartanak számon. Ennek ellenére, az USA-imperializmus érdekeinek képviselésében nincs lényeges különbség Clinton, Obama és McCain között. Mind a hárman azt tervezik, hogy felerősítik a háborút Afganisztánban, „szükség esetén” megtámadják Iránt, teljes mértékben támogatják Izraelt, és folytatják a blokádot Kuba ellen.

Obama választási hadjáratának osztályjellege

Obama választási hadjáratát az uralkodó osztály bizonyos körei finanszírozták – részint azért, hogy saját frakciójukat vigyék előbbre a Demokrata Pártban a Clintonklánnal szemben, de néha egész egyszerű-

*Cikkünk szerzője Larry Holmes, az Egyesült Államokban tevékenykedő Munkásvilág Párt (Workers' World Party) Országos Titkárságának tagja.

en merő nőellenességéből. Más körök azért sorakoztak fel Obama mellett, mert Clintonnál és McCainél alkalmasabbnak látják arra, hogy megbirkózzon az USA válságával, gazdasági és katonai világpozícióinak gyors hanyatlásával. Úgy tűnik, e célok képviselőjében Obama barátságosabb arculatot mutat vetélytársainál, és nem kizárólag az USA katonai hatalmára kíván támaszkodni.

Az ellentmondások azonban sokasodnak. A bankrendszer márciusi összeomlása, amelyet csupán a Fed nagyszabású beavatkozásával sikerült feltartóztatni, nem zárta le a hitelválságot – inkább a kezdetét jelezte a világkapitalizmus új szerkezeti válságának, amely valószínűleg nagyobb és hevesebb lesz az 1930-asnál. A kérdés csak az, hogy milyen ütemben fog kibontakozni, és milyen körülmények hatnak majd a lefolyására.

Az USA legalább két háborút folytat jelenleg, amelyeket sem megnyerni nem képes, sem abbahagyni. A munkások helyzete romlik: nő a foglalatok száma az

elmaradt hiteltörlesztések miatt, hónapról hónapra szaporodnak az elbocsátások, emelkednek az élelmiszer- és gázárak. És ha Obama elnök lesz, a nagytőke embereként nem kerülheti el, hogy jelentősen megkurtítsa az egészségügyi, oktatási és szociális programokat. Méghozzá akkor, amikor a munkásságot más vonatkozásokban is megnyomorgatja a mélyülő gazdasági válság.

Obama a munkásmozgalom szempontjából

Az Obamát támogató mozgalom lényegileg haladó, az ellentáborban pedig nagy súllyal vannak jelen a rasszista indítékok. De illúzióink sem lehetnek Obama osztálytermészetéről és egyéb ellentmondásairól. Az uralkodó osztályhoz igazodik, nem a tömegekhez. Történelmi párhuzamként megemlíthetjük Jesse Jackson két kampányát a Demokrata Párt elnökjelöltségéért az 1980-as években: akkoriban érezhető volt a tömegek nyomása, követe-

léseik figyelembe vétele, amiről most nincsen szó. Védenünk kell Obamát a rasszista támadásoktól, de anélkül, hogy választási kampányába bekapcsolódnánk. A fekete aktivistákra vár, hogy kifejtsek Obama politikai magatartásának ellentmondásait.

A baloldalnak észlelnie kell, hogy az imperializmus mélyülő válsága hamarabb újjáéleszti a munkásosztály harcát, mint sokan gondolnák. Növekvő számban fogja radikalizálni a munkásokat, napirendre tűzi az uralkodó osztály politikai pártjaitól független, imperialistaellenes szervezetek megalakításának szükségességét. Sürgető feladat ez.

A munkások kezdik megérteni, hogy az iraki és afganisztáni háború jelentősen elmélyíti a gazdasági válságot. A két összefonódó válság – a háborús és a gazdasági – megteremti a feltételeket a háborúellenes harc következő szakaszához, és megalapozhatja a munkásmozgalom felindülését.

Ő álszentsége és az olimpia

Megjegyzések a Tibet elleni hecckampányhoz*

Tibet a 13. sz. közepe óta hivatalosan Kínához tartozik. Lakosainak száma 2,8 millió; 90%-uk tibeti, kb. 6% han nemzetiségű. (Kínában 56 nemzetiség él, 90%-ban hanok.) 1912. január elsején Szun Jat Szen, a Kínai Köztársaság ideiglenes elnöke, székfoglaló beszédében meghirdette: „a hanok, mandzsuk, mongolok, tibetiek és Kína összes más nemzetiségei egyetlen nagy család tagjaivá egyesülnek.” Az alkotmány leszögezte: Tibet a Kínai Köztársaság része. Tibet képviselői részt vettek a Kuomintang (Szun Jat-szen pártja) által alakított nemzeti kormányban és a nemzetgyűlésben. – 1949. október elsején kikiáltották a Kínai Népköztársaságot. 1951 májusában a központi kormány és a lhászai helyi hatóságok 17 pontos megállapodást kötöttek; Tibet autonóm területé alakult, a Dalai Láma és a Pancsen Láma a KNK Államtanácsának (központi kormányának) tagjai lettek.

Tibetben 1959-ig érvényben voltak a jobbágyviszonyok, sőt a rabszolgaság is. A lakosság 5%-át tette ki az uralkodó földesúri osztály, 90% a jobbágyokhoz tartozott, 5% rabszolga volt. A jobbágyokat 1959-ben törölték el, megszűnt a rabszolgaság is. Azóta vádolják a KNK-t az emberi jogok megsértésével. A vádak egyik fő képviselője a Dalai Láma – az „istenkirály”, vagy ahogy némelyek

mondják, „ő álszentsége” –, aki ugyan demokratának és az erőszakmentesség hívének vallja magát, de a reformokkal szembeálló földesúri osztály tagjaként sohasem határolódott el sem a jobbágyságtól, sem a rabszolgaságtól (ahogy attól a barátjától sem, aki szektavezér volt Japánban, és felelős a tokiói metró ellen elkövetett mérgező merényletért).

A jobbágyság eltörlése óta Tibetben alapvető változások történtek. A várható életkor 35 évről 67-re nőtt. Az élet civilizálódott, emelkedett az anyagi fogyasztás, kiépült az oktatási és egészségügyi hálózat. A gyerekeknek több mint 90%-a iskolába jár; a régi Tibetben ez az arány 2% volt. Az írástudatlanság ugyan még mindig 30%-os, magasabb az összkínai átlagnál, de jóval alacsonyabb, mint Indiában. Az országban két hivatalos nyelv van: a tibeti és a kínai; a tibeti előnyöket élvez, minden hivatalos okmányt ezen a nyelven állítanak ki. – Figyelmet érdemel, hogy 1400 kolostor működik 46 000 szerzetessel, élő cáfolataként annak a hazugságnak, hogy nincs vallásszabadság.

A rabszolgaság és a jobbágyok eltörlésével szembeszálló földbirtokosok támogatták a külföldről szított szeparatista törekvéseket. 1959-ben puccsot szerveztek; miután ez elbukott, a Dalai Lámát Indiába szöktették. 1987/88-ban ismét fel-

keléseket szerveztek Tibetben, szeparatista követelésekkel. (Nem téveszthetjük szem elől az 1989-es pekingi események egybeesését a Szovjetunióban és Kelet-Európában kibontakozó ellenforradalmi folyamatokkal.) A szeparatista mozgalmakban részt vettek a CIA által több szövetségi államban létesített terroristaképző táborok tibeti növendékei. A Colorado államban működő tábor egyik végzett növendéke visszatért Kínába, és 1991-ben sajtóértekezleten számolt be Pekingben arról, hogy az USA a KNK felosztását tervezi, mielőtt Kína túlságosan megerősödne; a legközelebbi cél Tibet elszakítása.

Az olimpia közeledtével megélnéültek és megsokszorozódtak a KNK elleni megmozdulások. Az 1970-ben külföldre alakult „Tibeti Ifjúsági Kongresszus” a tibeti régió Kínától való erőszakos elszakítását követeli. 2008-ban Indiában, a Dalai Láma kifejezett jóváhagyásával, megalakították a „Tibeti Népi Felkelő Mozgalmat”, azzal a feladattal, hogy „használja ki az olimpiai játékok történelmi pillanatát”, és hajtson végre „közvetlen akciókat”.

A Dalai Láma nyilatkozott: Kína annak idején „népirtást folytatott”, „elkép-

*Összeállítás a „Rotfuchs” c. német kommunista-szocialista havilap ez év júniusi számából. Szerzők: Dr. Georg Grasnack professzor és Rolf Berthold, az NDK volt pekingi nagykövete.

zelhetetlen kegyetlenséggel sértette meg az emberi jogokat”. A nyilatkozat napján a láma hívei megtámadták a nepáli fővárosban a KNK nagykövetségét. Maga a láma világkörüli útra indult, hogy nemzetközi támogatásra mozgósítson „Tibet szabadságáért”: Delhi, New York, Marseille, Bécs, Berlin – ezek voltak útjának fő állomásai. Mindenütt maximális sajtó-

nyilvánosságot kapott; Németországban díszdoktorrá avatta a müncheni egyetem, az Egyesült Államokban megkapta a Kongresszustól a legmagasabb kitüntetés. Angela Merkel német kancellár és Bush amerikai elnök megkülönböztetett figyelemmel fogadták „ő álszentségét”, a békének és az emberi jogoknak ezt a fáradhatatlan apostolát.

mító, 1941. júliusi kamenyec-podolszki mészárlásról, tudott az Auschwitzból megszökött rabok beszámolóiról, de csak a felelősségre vonástól félve, a katonai összeomlás küszöbén lépett fel a deportálások ellen?

D. J. tanulmányában viszont akár önálló elemzést is megérne a Fidesz elnökének diktatóri-vezéri hajlama, amit egész magatartásával, még a hanghordozásával is bizonyít. Aki csak egy kicsit is gondolkodik, könnyen érzékelheti a megjátszott kedélyesség, a színjátész allűrök mögött a fölényeskedést és arroganciát. Madarat tolláról: vezérjelöltünk nagyra becsült barátja, Berlusconi, magát kezdetben Napóleonhoz és Jézushoz hasonlította, újabban pedig saját szentté avatását szorgalmazza. (Csábító példa lehet egyébként a leendő szent szardíniai luxusvillája, amelynek bejárata vízi járművel, alagúton áthajózva közelíthető meg.)

A legközelebbi parlamenti választásokon esélyes Fidesz – illetve Orbán – hatalomátvételét D. J. „a Horthy-rendszernek is rosszabb” fordulatnak jósolja. Érvélese döbbenetesen meggyőző. A közvélemény azonban nélkülözni látszik ezt a reális látásmódot. A népszerűségi listán Orbán a korábbi alsó harmadból az élvonalba, a köztársasági elnök után a második helyre jutott, a Fidesz pedig óriási fölényrel birtolja az első helyet. Orbán az illegitimnek bélyegzett kormány elsöprését és felelősségre vonását sürgeti. Ultimátum, határidők, hadüzenet – ez a vezér stílusa. A magyar szavazók megosztottan, ki csodavárással, ki félelemmel vagy közönyösen tekint a nem sok jóval biztató jövő felé.

Szilágyi László

Egy ritka magyar értelmiségi

Szerencse – de legalábbis a magyar politikai közélet negatív megítélésén valamegyest enyhítő jelenség –, hogy fáradhatatlanul dolgozik és gyakran publikál *Debreczeni József*, aki tisztességével és tárgyilagosságával annál is inkább rászolgál a megbecsülésre, mert a hazai értelmiség jórésze többnyire hallgat, kivár, számíthat, latolgatja, hogyan kezdje máris az alkalmazkodást a parlamenti választások után várható helyzethez. D. J. kitűnően ismeri azt a politikai osztályt, amely mai közéletünket meghatározza; tudja, milyen buzgón vett részt ez az osztály a magyar lakosság félrevezetésében, politikai kultúrájának lezüllesztésében, a gyűlölködés meghonosításában. Józan helyzetmegítélésről tanúskodik D. J. -nek a „Népszabadság” ez év június 14-i számában megjelent írása is.

Néhány kritikai észrevétel azonban indokoltnak látszik. 1. A szerző „totális diktatúraként” jellemzi a népi demokrácia korszakát (bár a Kádár-rendszert e diktatúra „enyhülő” szakaszának látja). Felvetődik a kérdés: ha a hivatkozott korszak totális diktatúra volt, akkor hogyan minő-

sítsük a német és olasz fasizmust, vagy a mai afrikai, ázsiai, dél-amerikai diktatúrákat? 2. A Horthy-korszak parlamentarizmusát D. J. alighanem túlbecsüli. Persze, nem lehetnek személyes élményei a magyar királyi csendőrségnek és rendőrségnek a Horthy-rendszer alatt betöltött szerepéről, az úri Magyarország díszmagyaros főurairól és főpapjairól, az őket kiszolgáló jegyzőket, bírásokat, földesúri intézőket, munkafelügyelőket, végrehajtók tevékenységéről. És csak újabban láthatja saját szemével azokat a megnyomorított életformákat, a nélkülözés és kilátástalanság szörnyűségeit, amelyek akkoriban mindennaposak voltak, a felszabadulás utáni években eltűntek, majd a rendszerváltás meghozta feltámadásukat.

Horthyt magát, bizonyos nosztalgiákkal egybecsengően, kiszámítható úriembernek mondja – amire viszont a néhai kormányzó egész életútja rácáfol. Vajon az úriemberség a legalkalmasabb jelző a vérengző darutollasok fővezérének jellemzésére? Az államvezetőre, aki csaknem a végsőkig kitartott a náci mellett? Aki tudott a holokauszt kezdetének szá-

A hajléktalanság problémájáról

A hajléktalanság fogalma hosszú évtizedek óta az 1980-as évek végén jelent meg újra a közbeszédben – akkor, amikor a társadalom túlnyomó többsége már-már el is felejtette a hajléktalan léthelyzetet, mennyi látható jelével együtt. A '45 utáni „boldog békeévekben” két új nemzedék is felnövekedett ebben az országban, melyek számára teljesen ismeretlen volt a jelenség, legfeljebb szüleiiktől, nagyszüleiiktől hallhattak arról, hogy milyen is lehetett a Horthy-korszak ínségeseinek, a hajléktalanoknak, nincstelének az élete. A probléma mélyebb okairól, amelyek a társadalmi rendszerben gyökereznek, a túlnyomó többség mind a mai napig szinte semmilyen ismerettel nem rendelkezik. Sőt: tizennyolc évvel a rendszerváltás után az tapasztalható, hogy jelentős társadalmi

csoporthoz egyre intoleránsabbak az utcán élő hajléktalanokkal szemben; a korábban még megnyilvánuló segítőkészség mára már csaknem teljesen eltűnt.

A hajléktalanság mint társadalmi jelenség a kapitalizmus valamennyi stádiumában létezett, bár más és más formában, követeve a kapitalizmus részleges formaváltozásait. A munkaerőpiacról kiszoruló, ki-rekesztett, elszegényedett, proletarizált társadalmi csoportok legújabb tömeges megjelenése Nyugat-Európában a '70-es évekre tehető. Ezekben az években bontakozott ki, a tudományos és technikai forradalom hatására, a transznacionális vállalatok globális harca a világpiaci részesedésért; létük múlik a versenyképességen, az önköltség csökkentésén. Miután a Szovjetunió és kelet-európai szövetségesei ösz-

szeomlottak, és egyelőre nem mutatkozik alternatíva a kapitalizmussal szemben, a tőke számára irracionálissá válik, hogy továbbra is fenntartsa az egyenlőtlenségeket mérséklő, nyugat-európai típusú „jóléti államokat”: csak fékezik a versenyképességet, el kell őket takarítani.

Magyarországon a hajléktalanság és a tömeges pauperizáció a rendszerváltás következményeként, 1989 után jelent meg. Azóta nagy méreteket öltött mind az effektív hajléktalanok, mind a veszélyzónában élő, potenciális hajléktalanok létszáma. Az első kategóriába azok tartoznak, akiknek semmiféle biztonságos, viszonylag stabil lakáslehetőségük nincsen. Létszámuk az empirikus vizsgálatok szerint ötvétezer főre tehető. A veszélyeztetettekhez azok tartoznak, akik a mindenkori effektív hajléktalanok „utánpótlását” alkotják; akik ugyan rendelkeznek valami-

lyen rendkívül rossz, szubstandard lakhatással, fedéllel, ám az nem tartós, nem stabil. Ide sorolhatók a lakástalan fiatalok, akik kényszerűségből szüleiknél élnek; azok az emberek, akik albérlésben laknak, nem lakás céljára szolgáló helyiségekben húzódnak meg, kényszerűségből valamilyen intézmény lakói, továbbá a díjhátralekosoknak, illetve a különféle kamattartozásokkal küszködőknek rendkívül felduzzadt tábora. Vészcélzó adat, hogy a családok 25 százaléka, tehát az összes háztartások egynegyede, 6 hónapot meghaladó adósságokkal küzd – ez kb. egymillió háztartást jelent ma Magyarországon.

A lakhatástól való megfosztottság kialakulásához hozzájárult a lakásprivatizáció, az 1993-ban megjelent *Lakástörvény-*

nyel. A törvény egyfelől megszüntette a lakásigénylés rendszerét, másfelől a bérlásokra szóló vételi jog kiterjesztésével szentesítette a privatizációt. Ennek következtében radikálisan csökkent a bérlakásszektor, megszűnt az állami lakásállomány; olyan „perverz” lakásszektor jött létre, ahol az önkormányzati bérlások alig érik el a lakások 10 százalékát. Az új Lakástörvény megerősítette az önkormányzatok tulajdonosi jogait a bérlőkkel szemben, a bérlők rovására szabályozta az önkormányzatok lakbéremelési és felmondási jogát. Ezek a változások együttesen mozdították elő, hogy a hajléktalanság tömegessé legyen, és a jövőben is újratermelődjön.

A Lakástörvény életbelépésével egyidejűleg, a '90-es évek elején, olyan mak-

rogazdasági folyamatok játszódtak le – ipari szerkezetváltás, GDP-csökkenés, a reálbérek radikális visszaesése, 1, 5 millió munkahely megszűnése, a munkanélküliség ugrásszerű növekedése –, melyek a lakás fenntartási költségeinek emelkedésén, a korábbi kedvező kamatozású hitelek kamatainak piacosításán és a szociális ellátórendszer korlátozásán keresztül elindították az adósságspirált, kiélezték a díjhátralekók felhalmozódásának problémáját. A lakásfenntartási költségek a '80-as években a családi jövedelmek 10-15 százalékát tették ki; ma már, a közüzemi díjak robbanásszerű emelkedése következtében, ez az arány átlagosan a jövedelmek 30 százalékára rúg, de a legszegényebb családoknál elérheti a családi jövedelmek 60 százalékát is.

Kiss Szilvia

Randolph Braham nyílt levele

Randolph Braham professzor, a „Magyar Holocaust”, „A magyar holokauszt földrajzi enciklopédiája” és sok más alapmű szerzője, levelet írt Anthony D. Weiner kongresszusi képviselőnek a magyarországi szélsőjobboldali jelenségek és a gyűlöletbeszéd szabadsága ügyében. Nyílt levele az Amerikai Magyar Népszava 2008. május 17-i számában jelent meg. Az alábbiakban kisebb rövidítéssel közöljük a levelet, amely azt is megmutatja, hogy a professzornak vannak még illúziói – bár fogyóban – a „nagy amerikai demokráciát” illetően.

Kedves Kongresszusi Képviselő Úr!

Mint a Holocaust magyarországi túlélőjének írok Önnek.

64 évvel azután, hogy a náciak a magyar hatóságok közreműködésével 600 ezer zsidót kiirtottak, és már csak néhány túlélő van életben, úgy tűnik, „felelős pozícióban” lévő újságírók és politikusok az egyre hangosabb neofasisztákhoz, holokauszt-tagadókhöz csatlakoznak, és az antiszemitizmus tüzeit szítják. Mint holokauszt-szakértő, megdöbbenéssel olvastam Bayer Zsolt pimaszul antiszemita

írását. (*Magyar Hírlap*, március 19.) Ez az írás – szerzője a legnagyobb magyarországi ellenzéki párt vezetőjének, Orbán Viktornak a tanácsadója – azokra a zsidóellenes támadásokra emlékeztetett, amelyek a náci Németországban és a háború idején Magyarországon jelentek meg. Bayert és sok kollégáját, úgy látszik, felbátorította, hogy Sólyom László, Magyarország köztársasági elnöke, az alkotmányos szabadságjogokra hivatkozva megvétózta a magyar Parlament törvénytervezetét a gyűlöletet keltő bűncselekmények büntethetőségéről. A törvény vétőjával az elnök nem csupán a zsidókkal és a holokauszt túlélőivel szemben demonstrálta érzéketlenségét, hanem mindazokkal szemben is, akik a magyar demokrácia, a pluralizmus és a tolerancia harcosai. A leghatározottabban meg vagyok győződve, hogy a magyar elnök tisztában van vele: sok nyugat-európai országban fogadtak el és alkalmazznak a legnagyobb szigorral ilyen törvényeket.

Valójában nem lepett meg túlságosan, hogy az elnök nem írta alá a gyűlöletkeltő bűncselekményekről szóló törvényt, hi-

szen amikor Sólyom Úr az Alkotmánybíróság elnöke volt, a Büntetőtörvénykönyv sok részét hatályon kívül helyezte, s így elvben lehetővé tette olyan háborús bűnösök felmentését, akiket a magyar zsidóság kiirtásáért ítélték el. Az már jobban meglepett, hogy April Foley, az Egyesült Államok magyarországi nagykövete, a mi nagy demokráciánk követe minderről hallgatott, nem ítélte el az utcai antiszemita demonstrációkat és Bayer Zsolt írását. (Azóta a nagykövet, ha késve is, elhatárolódott Bayer Zsolt írásától és az antiszemitizmustól, de a köztársasági elnökről természetesen nem szólt. *A szerk.*)

A náci időkben a világ nem hallotta meg Edmund Burke figyelmeztetését: „Az ördög győzelméhez csak az kell, hogy a derék emberek semmit se tegyenek”. Remélem, hogy Ön, hatalmát és befolyását felhasználva, hallatni fogja a mi nagy demokráciánk tiltakozó hangját. Qui tacit, consentit. (A hallgatás beleegyezés. *A szerk.*)

A legjobbakat kívánva:

Randolph L. Braham, Professor Emeritus.

NAGYÍTÓ

Mennyire nyögdíj a nyugdíj?

A nyugdíjak reálértéke 1998-ig fokozatosan csökkent, majd nőni kezdett. Tavaly a hullámvasút újra lefelé indult, egy év alatt 2,5 százalékkal ért kevesebbet a nyugdíj, mint 2006-ban, és idén se számíthatnak az érintettek sokkal jobbra. Ha az 1990-es szintet vesszük 100 egységnek, 2006-ban 2,4 százalékkal haladta meg a nyugdíj az induló állapotot, tavaly

pedig lényegében azonos volt vele. Drámaian megváltozott a nyugdíjas háztartások kiadásainak szerkezete is. A létfenntartási kiadások (élelmiszer, háztartási vegyi áru, rezsiköltségek, egészségügyi kiadások, lakáskarbantartás) az 1990-es 40,7 százalékról tavaly már az összes kifizetések kétharmadára dagadtak. Emiatt a szabadon választott kiadások 60 százalékról egyharmadra koptak. (*HVG online, április 23.*)

A multik alig adóznak

A Kopint-Tárki Zrt. számításai szerint 2006-ban a tényleges társasági adókulcs 10,7 százalék volt, s a számított adóból is jöttek le kedvezmények. A Figyelő egy korábbi cikke a nagyvállalatok sikeres adócsökkentési törekvéseit mutatja be: egyáltalán nem fizettek társasági adót 2006-ban például az Audi, a Vodafone, az OMV magyarországi leánycégei. A Coca Cola magyar leányvállalata 0,27, a Suzu-

kié 1,37, a Tescóé 1,72 százalékos kulccsal adózott. A profitrepatriálások (a hazszon hazautalásai) jelentős jövedelemkivonással járnak: 2006-ban már a bruttó nemzeti termék több mint 4 százalékát tették ki, és meghaladták a hatmilliárd eurót, ami már magasabb a folyó fizetési mérleg hiányánál – írja az Állami Számvevőszék tanulmányára hivatkozva az FN. hu.

Csehországban egymillióan sztrájkoltak

A június 24-i egyórás figyelmeztető sztrájkot, a rendszerváltás utáni eddigi legnagyobb tiltakozó megmozdulást, a Cseh és Morvaországi Szakszervezetek Szövetsége szervezte, amelynek jelenleg 32 tagszervezete és mintegy 540 ezres tagsága van. A szövetség elnöke, Milan Stech, ezt nyilatkozta: „Tiltakozunk az infláció és a nyugdíjkorhatár drasztikus emelése ellen, amely 65 év lenne, holott például a bányászok átlagosan csak 58 évet élnek. Követeljük a fizetős egészségügy eltörlését, az intézmények tervezett privatizálásának a visszavonását.” (*Népszabadság, 2008. június 25.*)

Mátyás Győző: ABCÚG

A monoki és 17 másik polgármester petíciója a szociális támogatásokat munkához kötné. „Dolgozni csak pontosan, szépen...” igen, tudjuk, valóban úgy érdemes – már amennyiben van munka. Mert ha egyszer látványosan érvényt akarunk szerezni az „aki nem dolgozik, ne is egyék” elvnek, akkor legalább az esélyét illene megteremteni annak, hogy legyen munka. (*168 óra, június 28.*)

Bächer Iván: Szörnyűség készülődik

A címként szereplő kifejezés a magyar jobboldal vezető publicistájától, Bayer Zsolttól származik. Ő gyakran zsidózik, trianonozik, oláhozik és komcsizik, most éppen folyamatosan cigányozik a többség nevében. Bayer nem magányos harcos: ezer szálon kötődik a legnagyobb ellenzéki párthoz, szavai – ha áttételesen is – Fidesz-szavak. A jobboldal szavai. A másik oldal – balnak ne nevezzük azért – szóltalan. Gondolattalan. Eszméltlen. És itt van a maroknyi „liberális jogvédő”. Mi is okok vagyunk. A csendesek, a hallgatók, a kushadók, mindannyian.

A Magyar Gárda immár naponta ad hírt magáról. Megszerveződött minden megyében. Masírozik nappal és éjjel, falvakon, városokon, utcákon, tereken. Gyűlölettel teli, pogromos. Minden szava gyűnyag. A gyűlölet szavait gyűlölethez fűződik a követhetik majd. És közben a taláros doktorok felszámolták a jogbizton-

ságot, megingatták a polgárok bizalmát az igazságszolgáltatásban, szétzüllesztették a rendőrséget. Bayernak igaza van: valami szörnyűség készülődik.

És az is bizonyos, hogy azután majd lesz rendcsinálás. Rend lesz. Azután. . . (*Népszabadság, 2008. június 26.*)

“Sikk lett a rendőrök közt cigányellenesnek lenni”

Máté Mihály cigányságkutató, volt rendőrnagy szerint kártékony és hamis a “cigánybűnözés” fogalma. Valójában nincs sajátos cigány bűnelkövetés. Statisztikailag valóban az a látszat, hogy arányosan sokkal több bűnt követnek el, mint a többség. De az egyoldalúan kezelt adatok elfedik, hogy hasonló a helyzet azoknál, akik hasonló társadalmi helyzetben vannak – vagyis a szegényeknél. Az etnikai jellemzőknél sokkal fontosabbak a szociálisak. A statisztikai szemlélet félrevezető. Nem írja le például a bűnöző helyzetét. Ha ellopnak egy biciklit, az ügynek számít. De úgy az is az, ha valaki fehérgalléros bűnözőként károsítja meg a befektetőket. Persze, nyilván egyszerűbb Orsós Jósikát megfogni, mint az egyetemet végzett bankárt lebuktatni. Ráadásul a rendőrök körében masszívan jelen van az előítéletesség. Nem véletlen tehát, hogy a cigányok kerülnek inkább börtönbe. (*HVG online, május 8.*)

Martin Jacques: Fasiszta trend Olaszországban

Berlusconi első kormányzati periódusa saját gazdasági hatalmának megerősítését és az ellene felmerülő jogi vádak visszaverését szolgálta. A mostani második periódus jellege más. A bevándorló-ellenes Északi Liga és a Nemzeti Szövetség megerősödött, Rómában neofasiszta polgármestert választottak. Olaszországban erősödik a fasiszta tendencia. Európa vigyázz!, (Sajnos ez utóbbinak, kevés jele van. *A szerk.*) (<http://commentisfree.guardian.co.uk>, április 30.)

A neoliberalizmus szövívőjének vallomása

A *Financial Times* legnevesebb neoliberalis ideológus-újságírója, Martin Wolf, így fakadt ki, amikor állami pénzekkel segítették ki a gödörből a Bear Stearns befektetési társaságot: „ez az a nap, amelyen meghalt a globális szabad piac álma”. (*The News International, május 5.*)

Az európai bankokat erősebben sújtja a válság

Mára kiderült, hogy bár a hitelválság a rivális USA másodlagos ingatlanpiaci értékpapírjainak elértéktelenedése nyomán

az amerikai bankoknál kezdődött, az európai bankok veszteségei nagyobbak. A globális bankok 2007 eleje óta 387 milliárd dollár veszteséget ismertek be, ebből 200 milliárd az európai, 166 milliárd az amerikai pénzüzetek kára. Az elmúlt években az amerikai bankok sikeresen adták tovább a kétes ingatlanpiaci követeléseket az európaiaknak és az ázsiaiaknak. Ráadásul a veszteségek pótlására az észak-amerikai bankok több pénzt tudtak összegyűjteni: 141 milliárd dollárt; az európaiak csak 125. 5 milliárdot. (*The Financial Times, június 5.*)

Európai nagyhatalmak pénzügyi válságkezelést sürgetnek

A fejlett európai országok médiájában feltűnően visszhangtalan maradt az a május végén írt nyílt levél, amelyben olyan európai politikus nagyhatalmak, mint Jacques Delors, Jacques Santer, Helmut Schmidt, Otto Graf Lambsdorff, Lionel Jospin, Michel Rocard, Massimo d’Alema, Poul Nyrup Rasmussen és mások fogalmazták meg közös álláspontjukat az aktuális nemzetközi pénzügyi válsággal és a reá adandó európai válasszal kapcsolatban. Arra sarkallják José Manuel Barrosot, a brüsszeli Bizottság elnökét: lépjen a tettek mezejére, kezdeményezzen európai és globális válságkezelést. Felhívásuk mottója: „A pénzpiacok nem kormányozhatnak minket!” (Miért nem szóltak évekkal ezelőtt? *A szerk.*) (*Kézfogás, június, 11-12. o.*)

Éhséglázadások, csillagászati élelmiszerárak és profitok

Az agrármultik hatalmasat kaszálnak az élelmiszerválságon, miközben mindenki más szenved tőle. A gabona-feldolgozással foglalkozó Archer-Daniels-Midland 42 százalékos profitemelkedést jelentett. A Monsanto, amely vetőmag- és növényvédőszerrel előállításával foglalkozik, vagy a Deere & Co., az ismert mezőgazdasági gépgyártó, a Mosaic műtrágyagyártó egytől egyig csodás negyedévet könyvelhettek el. Ugyanakkor éhséglázadások híre érkezett Etiópiából, Indonéziából, Mexikóból, Burkina Fasóból, Kamerunból, Egyiptomból, Szenegálból, Marokkóból, Haitiról. Bush értékelése a helyzet kialakulásáról, amelyért részben a feltörekvő országok gyors fogyasztásnövekedését tette felelőssé, heves indulatokat váltott ki, főleg Indiában. Ráadásul az ENSZ élelmiszerügyi szervezete, a FAO adatai szerint éppen az Egyesült Államokban nőtt meg leginkább a kereslet a gabonafélék iránt, részben a biodízel gyár-

tás miatt, Indiában és Kínában viszont lényegében stagnált az egy főre jutó fogyasztás az elmúlt két évtizedben. Az élelmiszer- és nyersanyagárak emelkedéséhez valójában elsősorban a befektetési alapok spekulációi adják a hátteret. (Más szakértők hangsúlyozzák, hogy az élelmiszerbiztonság romlása összefügg a globalizációval. *A szerk.) (HVG online, május 5.)*

Fidel Castro az USA 4. intervenció flottájáról

A flottát 1943-ban létesítették, hogy harcoljon a náci tengeralattjárók ellen, és védje a szállítóhajókat. 1950-ben feloszlatták, mert szükségtelenné vált; most azonban június elseji hatállyal helyreállították. Intervenció céljait maguk a katonai vezetők tájékoztatják fel nyilatkozataikban: a flotta hatókörzetébe fog tartozni több mint 30 ország 15, 6 millió tengeri négyzetmérföldes területen, Közép- és Dél-Amerikával, beleértve a Karib-tengert és 12 szigetét, valamint Mexikót és az Atlanti Óceán európai területekkel érintkező vizeit.

Az USA-nak már van 2., 3., 5., 6., és 7. flottája, amelyek az Atlanti Óceán nyugati részén, a Csendes Óceán keleti részén, a Közel-Keleten, a Földközi Tengeren, az Atlanti Óceán keleti részén és a Csendes Óceán nyugati részén települnek.

Már csak a 4. flotta hiányzott ahhoz, hogy a Föld valamennyi tengerét folyamatos ellenőrzés alatt tartsák. Az anyahajók és az atombombák, amelyekkel országainkat fenyegetik, arra szolgálnak, hogy borzalmat és halált hozzanak, nem pedig arra, hogy a terrorizmus és a törvénytelen cselekmények ellen harcoljanak. Igazából azt kellene szolgálniuk, hogy megszegyenyítsék a birodalom cinkosait, és megsokszorozzák a népek közötti szolidaritást. (<http://left.ru/2008/6/castro175-3.shtml?print>)

Földfoglalások Brazíliában

Állandósultak Brazíliában a földnélküli parasztok szervezett akciói. Az uruguayi határ mellett a Stora Enso társaság ültetvényeket akar létesíteni. Sokszáz paraszt elfoglalta a területet. A parasztok táborát megtámadta a rendőrség, 800 nőt letartóztattak, közülük 50-en megsebesültek. A malmói Európai Szociális Fórumon, 2008. szeptemberében kiemelt téma lesz a brazil parasztokkal való szolidaritás. (*Japanesia Review, május 16.)*

Nick Mottern: Az iraki olaj ellenőrzése és az amerikai megszállás

Előkészítés alatt áll egy hosszú távú "biztonsági" alku az USA és Irak között, amely sok évig tartaná Irak-

ban az USA csapatait, miután a megszállásra vonatkozó ENSZ-mandátum ez év végén lejár. A hírek szerint a tervezett megállapodás teljes szabadságot adna az Egyesült Államoknak, hogy katonai műveleteket végezzen, mentesítene az amerikai katonákat és zsoldosokat a bűnvádi eljárástól, szentesítene az amerikai jogát, hogy irakiakat börtönözzön be és vallassanak, valamint az amerikai kereskedelmi előjogokat is. A tárgyalások kapcsán nem szólnak az olajról. Pedig nem véletlen, hogy június 19-én egyszerre érkezett a hír a „biztonsági” egyezményről, és arról, hogy a megszállt Irak kormánya kész szerződni az ExxonMobillal, a Shellel, a BP-vel, a Chevronnal és a Totalal a világ harmadik legnagyobb készletét tartalmazó olajmezők fejlesztésére. Az orosz, kínai és indiai versenytársaktól eltérően, a nyugati cégek pályázat nélkül kapják a szerződéseket. A „biztonsági szerződéssel” az Egyesült Államok nem külső támadóktól fogja védeni az olajműveleteket, hanem maguktól az irakiaktól. A hosszú távú ügyletek talán legfontosabb ellenzői az iraki olajmunkásszakszervezet tagjai, akik a megszállást is ellenzik. (*United Press International, június 19.)*

(*Rovatunk cikkeit Benyik Mátyás és Szende György gyűjti, fordítja*)

Kihez és mihez igazítja külpolitikáját Magyarország?

A Magyar Köztársaság is részese a "nyugati demokrácia" erőszakos exportjának?

A Magyar Szociális Fórummozgalmakért Alapítvány (MSZF-A) köré csoportosult mintegy 30 civil szervezet 2008. május 21. -én kelt nyilatkozatában tiltakozott az USA Kuba-politikája ellen, amellyel évtizedek óta akadályozza egy magát felszabadító, függetlenségéért küzdő nép boldogulását. A civil szervezetek annak a mintegy 180 országnak az álláspontját támogatják, amely az ENSZ Közgyűlésén évről évre elítéli az USA Kuba-ellenes embargóját, ezt a nemzetközi joggal szögesen ellentétes cselekményt. A nyilatkozat sem a Külügyminisztérium, sem a szélesebb nyilvánosság részéről nem váltott ki semmiféle visszhangot.

A rendszerváltás után a Magyar Köztársaság is beállt a „világ demokráciáinak egyesítését” célul kitűzők táborába. Madeleine Albrightnak, az USA külügyminiszterének 1999. januári javaslatára 2000-ben több mint 100 ország részvételével létrejött a „Demokráciák Közösségének Tanácsa” (Council for Community

of Democracies - CCD). Mark Palmer volt budapesti amerikai nagykövete ötlete nyomán Kovács László külügyminiszter segítségével 2004-ben hazánkban külön intézet alakult, azzal a céllal, hogy „megossza a közép-kelet-európai országok átalakulási folyamatainak tapasztalatait a kubai ellenzékkel”. Ennek jegyében utazott nemrégiben az USA-ba és Kubába Eörsi Mátyás is.

Az Európai Unió láthatóan a Bush-adminisztrációtól eltérő irányvonalat követ Kubával kapcsolatban. Az EU és Kuba közötti kapcsolatok normalizálása érdekében az Európai Parlament brüsszeli épületében 2008. május 26-án a Kubával szolidáris EP csoport és civil szervezetek közös tanácskozást tartottak. A résztvevők kiemelték Kubának a Millenniumi Fejlesztési Célok megvalósítása érdekében kifejtett, figyelemre méltó tevékenységét (pl. az oktatás, az egészségügy terén), továbbá a katasztrófa sújtotta fejlődő országoknak nyújtott humanitárius segítséget.

A tanácskozás résztvevői egyhangúlag követelték az EU és Kuba közötti kapcsolatok normalizálását, és a Kuba elleni szankciók megszüntetését.

Ennek eredményeképpen az Európai Unió külügyminiszterei 2008. június 19. -én egyhangúlag, véglegesen eltörölték a 2003-ban bevezetett, 2005-ben felfüggesztett Kuba-ellenes szankciókat. Mint mondták, ezzel „további reformokra kívánják biztatni” Raúl Castro kubai elnököt. – Az USA a szankciókat továbbra is fenntartja.

Felmerül a kérdés: kihez és mihez igazítja külpolitikáját Magyarország? A Bush-adminisztrációhoz, vagy az EU egyhangú döntéshez? Ha a magyar külügyminiszter Brüsszelben nem jelentett be különvéleményt, akkor Magyarország miért van a Kuba elleni amerikai hadjáratok frontvonalában?

Benyik Mátyás

az ATTAC Magyarország elnöke
Ezt az írást a Népszabadság nem közölte.

A MARX KÁROLY TÁRSASÁG KÖZLEMÉNYEI

• Május 16-án központi Fórumunkon *Soraya E. Álvarez asszony, a Kubai Köztársaság magyarországi nagykövete* tartott nagysikerű előadást *Hogyan tudott „túlélni” Kuba?* címmel. Előadásában a nép és a vezetés közötti bizalom folytonos megújításának meg nem szakadó folyamatáról beszélt. Gondolatainak lényegét és a vita egyes mozzanatait Rozsnyai Ervin foglalja össze a Dialektika jelen számában.

• Május 31-én műhelyvitát tartottunk *Új dokumentumok a sztálini korszak történetéről* címmel. Dr. Benedikt Szvetlána, az új dokumentumokat is figyelembe véve, bizonyította a korszakot ért támadások egyoldalúságát. *Dolmány Balázs* egy jelentős per anyagát elemezte. A tanácskozáson élénk vita után a résztvevők úgy döntöttek, hogy *a sztálini korszakról a műhelyvitát szeptember 13-án, szombaton 10 órakor folytatjuk*. Ezúttal *Hirschler Tamás* ismertet új dokumentumokat. A műhelyvita-sorozat tartalmát annak lezárta után fogjuk ismertetni a Dialektikában.

• Június 20-án *Hámori Csaba*, az MSZP Baloldali Tömörülése Ügyvivő Testületének tagja tartott beszámoló Társaságunk és a Május Elseje Társaság közös Fórumán, *Az MSZP belső helyzetéről* címmel. Elmondta: pártjában tisztában vannak egy előrehozott választás veszélyes következményeivel. Összetartó erő, hogy a választások későbbi időpontja esetén az MSZP pozíciója erősödhet.

• *A Marx Károly Társaság vezetősége ülést tartott* június 14-én. Társaságunk elnökének belpolitikai beszámolóját lapunkban olvashatják. *Hirschler Tamás* ügyvezető titkár számot adott Társaságunk szervezeti és anyagi helyzetéről, a Dialektika terjesztésének nehézségeiről. *Dr. Farkas Péter* beszámolt a civilszervezetekkel kiépített kapcsolatainkról. Szó esett Társaságunk második félévi tervezett tevékenységéről is.

• *Legközelebb szeptember 19-én, pénteken 16 órakor tartunk központi fórumot.* *Dr. Mocsáry József tart előadást* A magyar mezőgazdaság szétveréséről címmel.

• A Dialektika következő (augusztus-szeptemberi) száma szeptember elején jelenik meg.

Büszke dal

Simor András szerkesztésében a közelmúltban jelentek meg Gábor Andor válogatott versei, „Büszke dal” címmel. – Sajnos, ezúttal is időszerűek az ismert közhelyek: „hiányt pótol”, „adósságot törleszt” stb. Igaz, Gábor Andornak legalább a neve hangzik valamivel ismerősebben elvtársaink fülében, mint – mondjuk – Sándor Kálmáné, Szabó Ferencé, Uitz Béláé, Goldmann Györgyé, a magyar szocialista irodalom, zene, festészet, szobrászat megannyi (ma már klasszikusnak mondható) alkotóművészeé. Herdáljuk őket, ahogy elvesztegettük ígérkező szabadságunkat is.

Simor András megállapítja előszavában: Gábor Andor „az Ady halála utáni időktől a József Attila fellépéséig tartó időszak legjobb magyar verseit írta meg”. Közöljük az egyik (viszonylag) legismertebbet (amely talán arra a mai kérdésre is válaszol, hogy ki az „idegenszívű”).

Az én hazám

Az én hazám fekete föld,
Melyen pompás a búza;
Melyen kövér mag dús kalász
Nemes fejét lehúzza;
Az én hazám fekete föld
Min érik drága élet,
S olcsó az ember élete,
És éhen vész a lélek;
Hol koplalás van akkor is,
Ha roskadó az asztal;
Az én hazám fekete föld,
Az én hazám akasztat.

Fekete, hogyha déli nap
Arannyal önti végig,
S erdő, mező száz zöld dala
Szimfóniáz az égig;
Fekete, hogyha alkonyat
Lágy rózsaszínbe vonja,
És peng a fű között tücsök,
Az este cimbalomja;
S mikor fölbe kék csodát
Az éjjel csillagoztat:
Az én hazám fekete föld,
Az én hazám akasztat.

Zsíros föld, mit török, tatár
Magyar csonttal dagasztott,
Hol roznak most örült urak,
S lopnak konok parasztok,
Pogány föld, mely ma Krisztusért
Tajtékot túrva harcol,
S az Embernek Fiját, imé,
Ököllet csapja arcul;
Hol még nem ember a szegény,
S nem ember már a gazdag:
Az én hazám fekete föld,
Az én hazám akasztat.

Az én hazám fekete föld,
Min drága élet érik,
S hol bárgyu barmok, bőszi birák
Az életet herélik.
Az én hazám vértől бүdős,
S kiloccsant agyvelőtül,
Hol csámcsogó, csúf csöcselék
Halált röhögni csődül,
Az én hazám kéjtől röhög,
Ha könnyt és kínt fakaszthat:
Az én hazám fekete föld,
Az én hazám akasztat.

Az én hazám gazemberek
Bordélya, bűnök óla;
Az én hazámon átok ül,
És nem tud tenni róla;
Az én hazámat tetvesek
Bekenték szörnyű varral,
És csókolják bélpoklosok,
S átfogják céda karral.
Az én hazám a tébolyé,
Mit Belzebug igazgat:
Az én hazám fekete föld,
Akasztat és akasztat.

S az én hazám mégis hazám.
A vérem és a nyelvem
Mindig hozzá fog szítani,
Át vágyon, célon, elven.
S bár szégyen és bár iszonyat
Magyarként állni gáton:
Azt is, hogy nem vagyok magyar,
Csak magyarul kiáltom!
Az én hazám fekete föld,
Amely véres vigaszt ad:
Magyar leszek még akkor is,
Ha érte felakasztat.

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszakos lapja

Felelős kiadó: a Társaság elnöke
1067 Bp. Eötvös u. 2. **Tel:** 342-1068
Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság
OTP számlasz.: 11711041-20859590

Nytsz.: 75/763/1997
Internet: <http://dialektika.extra.hu>
Felelős szerkesztő: dr. Rozsnyai Ervin
Nyomás: Vasas-Köz Kft. Budapest